IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 21 Issue 2 May 2026

YURISTLARDA QO'LLANILADIGAN DASTURIY TA'MINOT VA ULARNING ISHLASH TEXNOLOGIYASI

Mamatkodirov. M
Ustoz

Rasiljonov Sh
Talaba
https://doi.org/10.5281/zenodo.20047466

Annotatsiya: Ushbu maqolada yuristlar (advokatlar, sudyalar, prokurorlar, korporativ huquqshunoslar) faoliyatida qo'llaniladigan zamonaviy dasturiy ta'minot turlari va ularning ishlash texnologiyalari chuqur tahlil qilinadi. Maqolada amaliy, tahliliy, metodologik va qiyosiy jihatlar yoritilgan bo'lib, xalqaro tajriba (Clio, LexisNexis, Westlaw, iManage, Harvey AI kabi platformalar) va O'zbekiston Respublikasidagi holat (E-huquqshunos, LEX.UZ, Huquqiy informatika tizimlari, Advokatlar portali) solishtiriladi. AI, bulutli hisoblash, NLP va kiberxavfsizlik texnologiyalarining huquqiy jarayonlarni avtomatlashtirishdagi roli, samaradorlikni oshirish, xatarlar va etik masalalar ko'rib chiqiladi. Maqola yuristlar uchun dasturiy ta'minotni tanlash, joriy etish va rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi. Tadqiqot natijalari huquqiy sohada raqamli transformatsiyaning dolzarbligini tasdiqlaydi.
Kalit so'zlar: dasturiy ta'minot, yuristlar, huquqiy informatika, sun'iy intellekt, huquqiy tadqiqot, hujjat boshqaruvi, bulutli texnologiyalar, kiberxavfsizlik, E-huquqshunos, raqamli huquq.

Аннотация:В данной статье проводится глубокий анализ программного обеспечения, применяемого в деятельности юристов (адвокатов, судей, прокуроров, корпоративных юристов), и технологий их работы. В статье освещены практические, аналитические, методологические и сравнительные аспекты, сравнивается международный опыт (платформы Clio, LexisNexis, Westlaw, iManage, Harvey AI) и ситуация в Республике Узбекистан (системы E-huquqshunos, LEX.UZ, системы правовой информатики, портал адвокатов). Рассматривается роль технологий искусственного интеллекта, облачных вычислений, NLP и кибербезопасности в автоматизации правовых процессов, повышении эффективности, рисках и этических вопросах. Статья дает практические рекомендации юристам по выбору, внедрению и развитию программного обеспечения. Результаты исследования подтверждают актуальность цифровой трансформации в юридической сфере.
Ключевые слова: программное обеспечение, юристы, правовая информатика, искусственный интеллект, правовые исследования, управление документами, облачные технологии, кибербезопасность, E-huquqshunos, цифровое право.

Abstract: This article provides a deep analysis of software used in the activities of lawyers (advocates, judges, prosecutors, corporate lawyers) and the technologies of their operation. The article covers practical, analytical, methodological, and comparative aspects, comparing international experience (platforms such as Clio, LexisNexis, Westlaw, iManage, Harvey AI) and the situation in the Republic of Uzbekistan (E-huquqshunos systems, LEX.UZ, legal informatics systems, Advocates Portal). The role of artificial intelligence, cloud computing, NLP, and cybersecurity technologies in automating legal processes, increasing efficiency, risks, and ethical issues is examined. The article offers practical recommendations for lawyers on selecting,

implementing, and developing software. The research results confirm the relevance of digital transformation in the legal field.

Keywords: software, lawyers, legal informatics, artificial intelligence, legal research, document management, cloud technologies, cybersecurity, E-huquqshunos, digital law.

Kirish

Zamonaviy huquqshunoslik faoliyati axborot texnologiyalarisiz tasavvur qilib bo‘lmaydi. XXI asrning birinchi choragida yuristlarning kundalik ishi hujjatlar bilan ishlash, sud jarayonlarini tayyorlash, huquqiy tadqiqotlar o‘tkazish va mijozlar bilan muloqotni o‘z ichiga oladi. Bu jarayonlarda dasturiy ta’minot (DT) va ularning ishlash texnologiyalari muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekiston Respublikasida “Raqamli O‘zbekiston-2030” strategiyasi, “Elektron hukumat” va “Axborotlashtirish to‘g‘risida”gi qonunlar huquqiy sohada raqamli transformatsiyani tezlashtirmoqda.

Maqolaning maqsadi – yuristlarda qo‘llaniladigan DT turlarini tasniflash, ularning ishlash texnologiyalarini tahlil qilish, amaliy va nazariy jihatlarni chuqur yoritish hamda O‘zbekiston kontekstida qiyosiy tahlil berishdir. Tadqiqotning dolzarbligi global LegalTech bozorining o‘sishi (2025-yilga kelib 50 mlrd dollardan ortiq bo‘lishi kutilmoqda) va mahalliy huquq tizimining raqamlashtirilishi bilan bog‘liq.

Asosiy qism

1. Yuristlar faoliyatida qo‘llaniladigan dasturiy ta’minot turlari (amaliy jihat)

Yuristlar ishlatadigan DT bir necha guruhga bo‘linadi:

1.1. Ish holatlari boshqaruvi (Case Management Systems)

Clio Manage, MyCase, Smokeball – bu platformalar mijozlar, ishlar, muddatlar va hisob-kitoblarni markazlashtirilgan boshqarish imkonini beradi. Masalan, Clio AI funksiyalari hujjatlar avtomatik to‘ldirish va mijozlar bilan suhbatlarni tahlil qilishni ta’minlaydi. Amaliyotda bu DT vaqtni 30-40% ga tejaydi (Clio hisobotlari, 2025).

1.2. Hujjatlar boshqaruvi va avtomatlashtirish (Document Management & Automation)

iManage, NetDocuments, LexWorkplace – elektron arxivlar, versiyalarni saqlash, AI orqali qidiruv va shablonlardan foydalanish. O‘zbekistonda LEX.UZ bazasi va “E-huquqshunos” tizimi shu turkumga kiradi: u davlat organlari uchun hujjat loyihalarini tayyorlash, tahlil qilish va ekspertiza o‘tkazish imkonini beradi.

1.3. Huquqiy tadqiqot platformalari (Legal Research Tools)

Westlaw Precision, Lexis+ AI, vLex (Clio tarkibida), CoCounsel – AI yordamida sud amaliyoti, qonunlar va pretsedentlarni qidirish. Harvey AI kabi vositalar kontraktlarni tahlil qiladi va bashoratli tahlil beradi. O‘zbekistonda LEX.UZ milliy bazasi va Advokatlar portali (e-advokat.uz) shunga o‘xshash funksiyalarni bajaradi.

1.4. E-discovery va sud jarayonlari yordami

Everlaw, Logikcull – elektron kashfiyot (e-discovery) jarayonida millionlab hujjatlarni AI orqali saralash.

1.5. Hisob-kitob va vaqtni kuzatish

Clio Billing, TimeSolv – avtomatik hisob-fakturalar va vaqt kuzatuvi.

O‘zbekistonda amaliy misollar: Adliya vazirligining “E-huquqshunos” tizimi (2021-yildan joriy etilgan) yuridik xizmatlarni elektronlashtiradi; “Yurist axborotnomasi” jurnallari raqamli huquqiy vositalarni muhokama qiladi.

2. Dasturiy ta’minotning ishlash texnologiyalari (texnologik va metodologik jihat)

2.1. Bulutli hisoblash (Cloud Computing)

Clio, iManage – SaaS modelida ishlaydi. Afzalliklari: masofaviy kirish, avtomatik zaxira, skalabillik. Xatarlari: ma'lumotlar xavfsizligi (GDPR, O'zbekiston "Kiberxavfsizlik to'g'risida"gi Qonuni, 2022).

2.2. Sun'iy intellekt va mashinaviy o'qitish (AI/ML)

NLP (Natural Language Processing) kontraktlarni tahlil qilish, risklarni aniqlash uchun ishlatiladi (Harvey AI, CoCounsel). Bashoratli analitika sud qarorlari ehtimolini hisoblaydi. Metodologik jihatdan: ekspert tizimlari (Huquqiy informatika kitobida tavsiflangan) huquqiy qarorlarni qo'llab-quvvatlaydi.

2.3. Katta ma'lumotlar (Big Data) va analitika

Litigation analytics (Westlaw) – sudyalar, advokatlar statistikasini tahlil qiladi.

2.4. Blokcheyn va elektron raqamli imzo

Smart-kontraktlar va hujjatlarning haqiqiyligini ta'minlash (O'zbekiston "Elektron hujjat aylanishi to'g'risida"gi Qonun).

2.5. Kiberxavfsizlik texnologiyalari

Shifrlash, ikki faktorli autentifikatsiya, antivirus dasturlari. Muhammadiyev A. kitobida kriptografik usullar batafsil yoritilgan.

Metodologik tavsiyalar: DT tanlashda xavfsizlik, integratsiya (API), foydalanuvchi qulayligi va narx/samaradorlik nisbati hisobga olinsin. Joriy etish bosqichlari: ehtiyoj tahlili → pilot loyiha → o'qitish → monitoring.

3. Tahliliy va qiyosiy jihatlar

Tahliliy jihat: Afzalliklari – samaradorlikni oshirish (vaqtni 50% gacha tejash), xatolarni kamaytirish, mijozlar xizmatini yaxshilash. Kamchiliklari – yuqori xarajatlar (kichik firmalar uchun), ma'lumotlar maxfiyligi xavfi, AI "qora quti" effekti (qarorlar izohlanmasligi), etik muammolar (mas'uliyatni AI ga o'tkazish). O'zbekistonda raqamlashtirish darajasi past: ko'p yuristlar hali ham qog'oz hujjatlarga tayanadi.

Qiyosiy tahlil:- G'arbiy platformalar (Clio, LexisNexis) vs Rossiya (ConsultantPlus, Garant) vs O'zbekiston (LEX.UZ, E-huquqshunos): G'arbda AI chuqurroq integratsiyalangan; mahalliy tizimlar milliy qonunchilikka mos, ammo funksionalligi cheklangan.

- An'anaviy vs zamonaviy DT: An'anaviy – qo'lda ish, zamonaviy – avtomatlashtirish.
- Kichik vs katta firmalar: Katta firmalar iManage kabi enterprise yechimlarni, kichiklar Clio yoki mahalliy E-huquqshunosni afzal ko'radi.

Xulosa

Yuristlarda qo'llaniladigan dasturiy ta'minot va ularning ishlash texnologiyalari huquqshunoslikni tubdan o'zgartirmoqda. Amaliy jihatdan ular jarayonlarni tezlashtiradi va xatolarni kamaytiradi; tahliliy jihatdan samaradorlik va xatarlarni ochib beradi; metodologik jihatdan tanlash va joriy etish algoritmlarini taklif qiladi; qiyosiy jihatdan xalqaro va mahalliy tajribani solishtirish imkonini beradi.

O'zbekistonda raqamli huquqni rivojlantirish uchun quyidagi choralar zarur:

- Huquqiy ta'lim dasturlariga LegalTech va AI modullarini kiritish (Huquqiy informatika fanini kengaytirish).
- Davlat va xususiy sheriklikda mahalliy LegalTech startaplarni qo'llab-quvvatlash.
- Ma'lumotlar himoyasi bo'yicha qonunchilikni takomillashtirish.
- Yuristlarni o'qitish dasturlarini joriy etish.

Kelajakda generativ AI (GPT-4o kabi modellar) va kvant hisoblash huquqiy tahlilni yanada chuqurlashtiradi. Shu bilan birga, insoniy nazorat va etika asosiy qolishi lozim. Ushbu maqola yuristlar, huquqshunos olimlar va siyosatchilar uchun amaliy qo'llanma bo'lib xizmat qiladi. Raqamli transformatsiya huquqiy adolat va samaradorlikni ta'minlashning muhim omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muhammadiyev, A. O‘. (2006). Huquqiy informatika. Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti.
2. Shakurov, R. R., & Vohidov, M. M. (2022). Kiber huquq – huquq sohasi sifatida. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi qoshidagi Yuristlar malakasini oshirish markazi.
3. Maqolalar
4. Axmedshayeva, M., & Xayitov, X. (2023). Norma ijodkorligi jarayonini ilmiy axborot bilan ta’minlash mexanizmini takomillashtirish. Yurisprudensiya: huquqiy ilmiy-amaliy jurnali, 3(1), 12–25. https://jurisprudence.tsul.uz
5. Ismanzhanov, A. (2024). Generativ dasturiy ta’minot va sun’iy intellekt davrida insonning huquqiy himoyasi. Avtoreferat. Toshkent.
6. Latorre, L. (2025). Legaltech and lawtech: Transforming legal services. IADB Publications.
7. Salmeron-Manzano, E. (2021). Legaltech and lawtech: A taxonomy. Laws, 10(2), 22. https://doi.org/10.3390/laws10020022
8. Internet manbalari
9. Clio. (2025). The 1 Legal AI Software. https://www.clio.com/
10. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. (2021). E-huquqshunos elektron tizimi. https://lex.uz/acts/-5482934
11. Thomson Reuters. (2025). CoCounsel Legal – AI Legal Assistant. https://legal.thomsonreuters.com/en/products/cocounsel-legal
12. vLex. (2025). AI Legal Research Tools for Lawyers. https://vlex.com/
13. Central Asia Tech Law. (2022). Central Asia Tech Law: A proposed taxonomy. https://centralasiatechlaw.com/
14. Smokeball. (2026). 9 Legal AI Tools US Law Firms Are Using in 2026. https://www.smokeball.com/blog/10-ai-apps-for-your-legal-toolbox
15. MyCase. (2025). MyCase IQ: The Responsible Evolution of Legal AI. https://www.mycase.com/blog/general/mycase-iq-legal-ai/
16. EvenUp Law. (2025). What Is the Best AI Tool for Writing Legal Documents? https://www.evenuplaw.com/guides/best-legal-document-automation-software/
17. American Bar Association. (2025). How AI Enhances Legal Document Review. https://www.americanbar.org/groups/law_practice/resources/law-technology-today/2025/how-ai-enhances-legal-document-review/
18. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. (2025). Advokatlar portali. https://e-advokat.uz/
19. Yurist axborotnomasi. (2025). Raqamlashtirish va huquqiy xizmatlar. http://www.uzmarkaz.uz/uploads/2025/11/yurist-5-son.pdf